

VILANOVA I LA GELTRÚ - CANIGÓ22ª ETAPA : PORT DE LA SELVA - LLANÇA

22 d'octubre 1989

HORARI PREVIST

Sortida de la Plaça de l'Estació de Vilanova.	6	h
Port de la Selva. <u>Esmorzar.</u>	9	h
<u>Sortida.</u>	9.30	h
Sant Pere de Rodes (520m). <u>Reagrupament i visita.</u>	11	h
Visita opcional al castell de Sant Salvador Saverda (670m).	12.30	h
Santa Helena (Santa Creu de Rodes). <u>Visita.</u>	12.45	h
	13	h
Llança. <u>Dinar.</u>	14.15	h
<u>Sortida cap a Vilanova.</u>	16.30	h
Vilanova i la Geltrú.	19.30	h

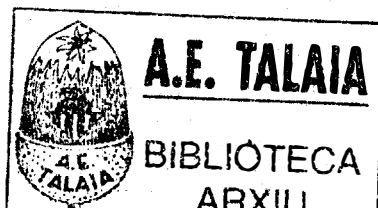
NOTES

** Esmorzarem a Port de la Selva.

** A Sant Pere de Rodes farem un reagrupament de força estona per tal de tenir temps de visitar el monestir i, qui vulgui, pujar al castell de Sant Salvador.

** Dinarem a Llança.

** Si us plau, respecte els reagrupaments i sigueu puntuals.

VILANOVA I LA GELTRÚ - CANIGÓ

22ª ETAPA : PORT DE LA SELVA - LLANÇÀ

22 d'octubre 1989

L'etapa d'avui està especialment dedicada a l'antic monestir de Sant Pere de Rodes; la seva visita justifica plenament la marrada que farem en pujar i baixar un desnivell de 520 metres per anar de Port de la Selva a Llançà.

Així doncs, tot just sortir de Port de la Selva començarem a enfilem-nos pels vessants de la muntanya de la Verdera. Una vegada al capdamunt de la llarga pujada podrem descansar a redós de la font dels Monjos i a continuació visitarem el monestir.

Qui encara conservi ànims, pot completar l'ascensió fins arribar al castell de Sant Salvador Saverdera, emplaçat al cim més alt de la serra de Rodes (670 m) !.

Un cop finalitzada la visita al monestir el GR ens portarà prop de l'església pre-romànica de Santa Helena, antigament coneguda per Santa Creu de Rodes. Tot seguit començarem la llarga baixada que, pel coll del Peret, ens menarà a Llançà.

=====

SANT PERE DE RODES

El monestir de Sant Pere de Rodes, el més notable de l'Empordà i un dels més coneguts de tot el país, es dreça en un graó del vessant abrupte de la muntanya de la Verdera, a 520 m d'altitud, prop d'una abundosa font dita, des de fa segles, del Raig i modernament font dels Monjos.

Tot un enfilall de llegendes, recollides per primera vegada al principi del segle XVII per Jeroni Pujades en la "Crònica Universal del Principat de Catalunya", pretén que deu el seu origen a uns preveres que durant el perill d'un atac pels perses amagaren en una cova el cap i el braç dret de l'apòstol sant Pere, els cossos del seu deixeble sant Pere l'Exorcista i dels màrtirs Concordi, Luci i Moderand i d'altres relíquies portades de Roma; això seria el 610. Altres autors pretenen que al lloc hi havia hagut abans un temple de Venus i un oratori on s'havia aturat a pregar i residir Sergi Pau, el deixeble de sant Pau. En realitat les primeres notícies històriques són de les darreries del segle IX (878), quan el lloc s'esmenta com una simple cel·la monàstica dependent del monestir de Sant Esteve de Banyoles, que li fou discutida, junt amb d'altres cel·les veïnes, pel monestir de Sant Policarp de Rasès. Hom jutja que aquestes cel·les podien haver estat ocupades poc abans del 872 pel monjo Atalà, quan s'establí al pagus de Peralada, abans de fundar el monestir de Sant Policarp de Rasès. Tot això porta

a creure que la cel·la de Sant Pere i les seves veïnes podien haver estat monestirs sorgits durant el domini visigòtic.

El plet entre ambdós monestirs fou portat a la cort franca i el 899 hi va intervenir encara la seu de Girona, com a tercer pretendent. Enmig de tot aquest garbuix d'interessos la casa va prendre volada i des del 902 consta amb comunitat pròpia. La independència definitiva i el començament de la seva impressionant puixança comença vers el 926, quan Tassi, un magnat d'aquestes terres, juntament amb el seu fill Hildesind (947-991), que serà el primer abat del monestir, en un espai de temps relativament curt (926-944) el convertí en un monestir gran i prestigiós, amb un notable poder espiritual i temporal. Per a això obtingué un precepte de Lluís d'Ultramar el 944, un altre el 948 i un tercer el 953, i el mateix Tassi anà a Roma el 951 per a posar el monestir sota la protecció de la Santa Seu.

A partir d'aquestes dates plogueren les donacions de comtes i magnats al monestir, que aviat posseí les antigues cel·les, discutides anys abans entre Sant Esteve de Banyoles i Sant Policarp de Rasès, i d'altres esglésies i dons. Tot això s'acumulà en un període breu de trenta anys, exactament entre el 944 i el 974 i permeté a Tassi, a Hildesind i al comte Gausfred I d'Empúries-Roselló, decidit impulsor del monestir, a emprendre les grans edificacions, especialment l'església, que donaren li la seva fesomia peculiar.

A partir del segle X va tenir una època d'esplendor però també va haver de mantenir lluites constants per a conservar el seu patrimoni i la seva ascendència espiritual enfront de les divisions i lluites del comtat i de la relaxació de costums que sovint afectà els monestirs.

Al llarg del segle XIII el nombre de monjos era de 25 i augmentà encara a 30 a principis del segle XIV. A mitjan segle XIV començà una etapa de replegament, a la qual no seria aliena la Pesta Negra de 1348, que en cinc mesos matà 24 monjos i deixà també buides moltes cases i heretats del monestir. El 1447 fou designat el primer abat comendatari i com és lògic ni ell ni els seus successors residiren habitualment al monestir, el qual, en mans de procuradors, continuà una vida vegetativa.

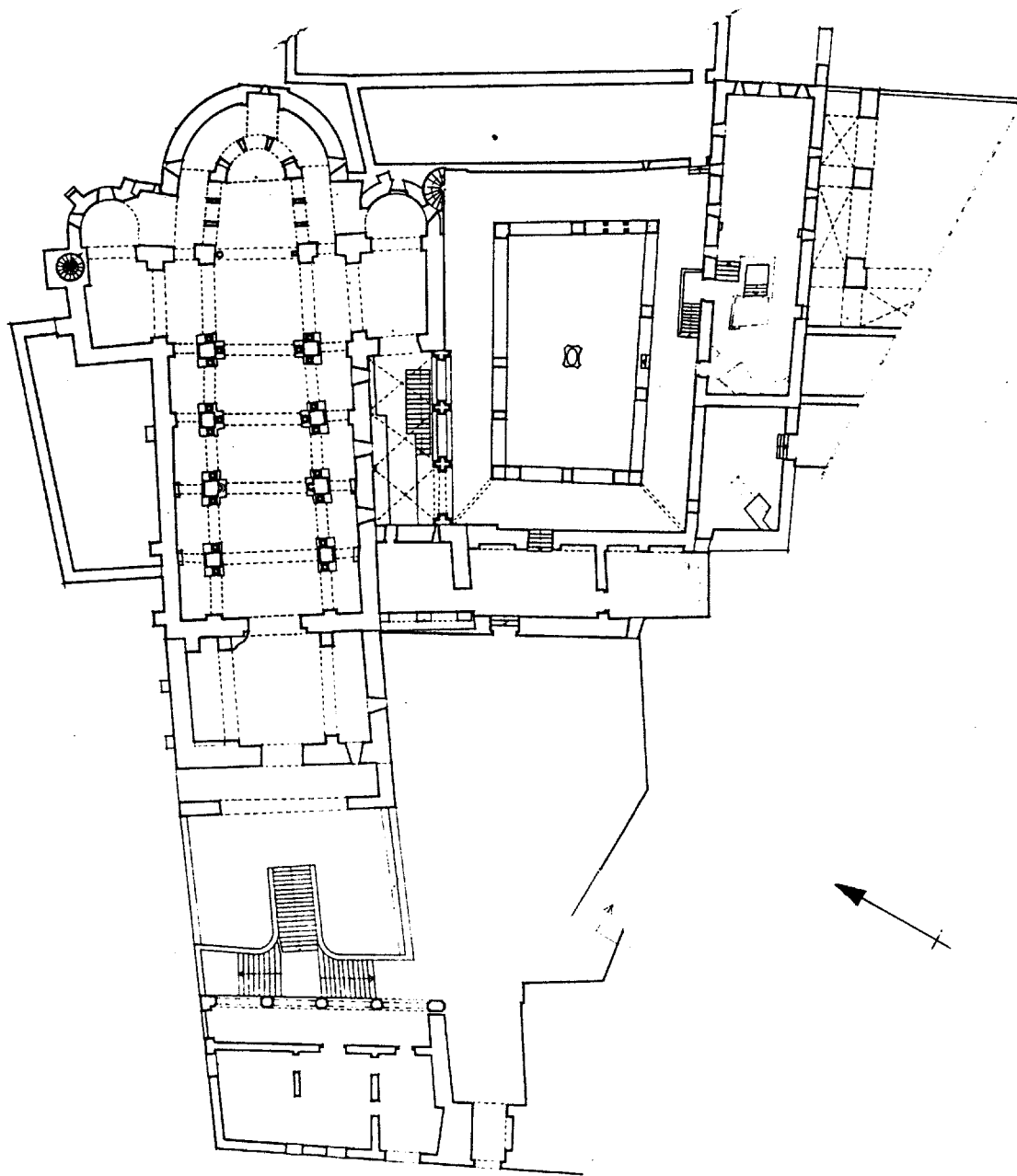
La pirateria, que fou causa del despoblament de la costa, i ben aviat les guerres amb França acabaren de perjudicar el monestir, que fou saquejat diverses vegades, en especial els anys 1675, 1693 i 1708, quan el duc de Noailles s'emportà la famosa Bíblia de Rodes, ara conservada a la Bibliothèque Nationale de París.

El procés de decadència continuà durant el segle XVIII fins que el 1793, la Revolució Francesa obligà a evacuar el monestir i la comunitat es traslladà definitivament a Vila-Sacra (1798), on començà l'edificació d'un nou monestir, que no es va arribar a construir del tot perquè el 1809 la comunitat passà a residir a Figueres, on perdurà fins a l'exclaustració.

El notable conjunt monumental, fins i tot després de les espoliacions efectuades tot al llarg del segle XIX i primers dècennis d'aquest segle, impressiona encara. L'any 1930 fou declarat monument nacional i el 1935 la Generalitat de Catalunya hi empenia unes primeres obres de restauració.

Les edificacions que formen el monestir s'adapten com poden en una petita esplanada irregular de l'escarpada muntanya de la Verdera i per això són situades a diferents nivells. L'església es dreça a la banda nord del conjunt arquitectònic i en un nivell una mica inferior a la resta de les edificacions. A migdia de la basílica hi ha el claustre i al seu entorn les principals dependències del cenobi: la sala capitular, l'arxiu i la biblioteca, el refectori i la cuina i el dormitori. A llevant del claustre i de l'església hi ha una complexa amalgama constructiva que correspon, en una bona part a les restes de les cases que habitaven els monjos dispensats. A la planta baixa d'aquest lloc es troben els amples cellers del monestir. A l'extrem septentrional, al NE de l'església, es drecen els vestigis del palau abacial. Vers el migdia i al SE, a la vora d'un pati enlairat i d'uns porxos, hi ha altres construccions que devien ésser també habitacions de monjos. Aquest sector dóna a l'hort i al jardí, situats en un nivell inferior, protegits per grossos murs de contenció. A ponent, enfront de la façana exterior de les dependències de l'ala meridional del claustre, hi ha una espaiosa plaça rectangular, que devia servir de pati d'armes. A cada extrem d'aquesta façana es drecen unes altes i ferrenyes torres: la torre mestra i el campanar, bastit al costat de l'església. Al nord d'aquest pati n'hi ha un altre de més reduït, situat en un nivell força més baix, que es troba davant del pòrtic i la galilea que precedeix la portalada principal de

l'església. Ambdós patis resten tancats a ponent i a migdia per diferents murs i edificacions. Al centre de les construccions de ponent hi ha l'entrada principal del recinte monàstic, que és un passadís cobert amb volta.

D'aquestes construccions destaca l'església monàstica, un edifici de tres naus, la central amb volta de canó i de gran altura, contrarestada per estretes naus laterals amb voltes de quart de cercle. Les naus són separades per massissos pilars, reforçats per columnes adossades, sobre un alt basament, amb dos registres sobreposats, amb capitells ornats d'entrellaçaments i formes vegetals que recullen els arcs torals. L'església és dotada d'un transsepte amb dues absidioles molt aprofundides i un gran absis central, amb cripta sota seu i una girola amb pilars alternats per columnes geminades.

Les grans columnes adossades als pilars de la nau van ser reaprofitades d'algun edifici de l'antiguitat romana, segurament de la mateixa comarca. En canvi els capitells i les bases foren obrats expressament per a l'església; és precisament en aquests darrers on es descobreix la doble influència, califal i carolíngia, asimilada pels constructors del temple o almenys pels autors dels elements decoratius.

La cripta presenta algunes estructures que són pròpies de les del tipus anular, com la de Cuixà, però la seva planta és molt complexa i enrevessada, la qual cosa palesa el seu primitivisme.

També cal destacar la capella de Sant Miquel, construïda damunt l'ala septentrional del creuer, que es remarca exteriorment en la torre-capella del mateix nom. Tot i les seves reduïdes dimensions té una planta romànica d'una nau, capçada per un absis semicircular molt aprofundit. Sota d'ella entre el seu nivell i el de les voltes del creuer i de l'absis lateral de la basílica hi ha una estança o capelleta, anomenada tradicionalment la capella de l'Anacoreta.

El campanar, de 27 m d'alçada, és una torre de planta quadrada amb tres pisos de finestres i una coronació superior que amaga el casquet que forma la seva coberta. És un magnífic exemplar del romànic anomenat llombard, del segle XI.

El claustre ha arribat als nostres dies molt enrunat a causa de les espoliacions i l'abandonament. S'han perdut la majoria dels antics capitells, i d'altres es troben en col·leccions privades i museus. Fa uns anys s'ha començat una restauració no massa encertada.

=====

=====

CASTELL DE SANT SALVADOR SAVERDERA

El castell de la Verdera o de Sant Salvador Saverdera està emplaçat en el cim més alt de la serra de Rodes (670 m); avui en dia és una fita termenera entre els municipis de Palu-saverdera, la Selva de Mar i Port de la Selva.

És un veritable castell roquer i les seves restes ocupen l'espai, relativament reduït, del punt més alt del turó. La planta del seu recinte murat s'adapta a les irregularitats dels afloraments de roca que configuren aquest cim.

Devia existir ja al segle IX puix que apareix esmentat des del 904. El 974 fou donat al monestir pel comte Gausfred d'Empúries-Roselló. Al principi del segle XI fou usurpat per Hug I d'Empúries i finalment els comtes emporitans se'n possessionaren i el reedificaren el 1283, després d'una entesa amb l'abat de Rodes.

El 1284 l'ocuparen els francesos en la seva invasió frustada del Principat, però aviat retornà al poder dels comtes d'Empúries, que prometeren a l'abat (1309) que dit castell mai eixiria cap mal contra el monestir.

En els murs que avui resten del castell no s'hi veu cap vestigi del segle X. Tot sembla correspondre a la reedificació que féu el comte Ponç V a la fi del segle XIII. Entre els murs és visible encara, a la part més alta i a l'extrem meridional de la fortalesa, les ruïnes de l'església de Sant Salvador, de planta basilical, construïda al segle XI.

El recinte murat del castell té una planta de rectangle allargat, però irregular per les penyes on s'assenta. A l'extrem NW, sobre un petit planell rocós, al caire del penyasegat occidental, hi ha una gran torre que té una part rectangular i una altra de massissa triangular. Més avall hi ha una altra torre de planta semicircular unida a un llenç que devalla fins a un pla força inferior.

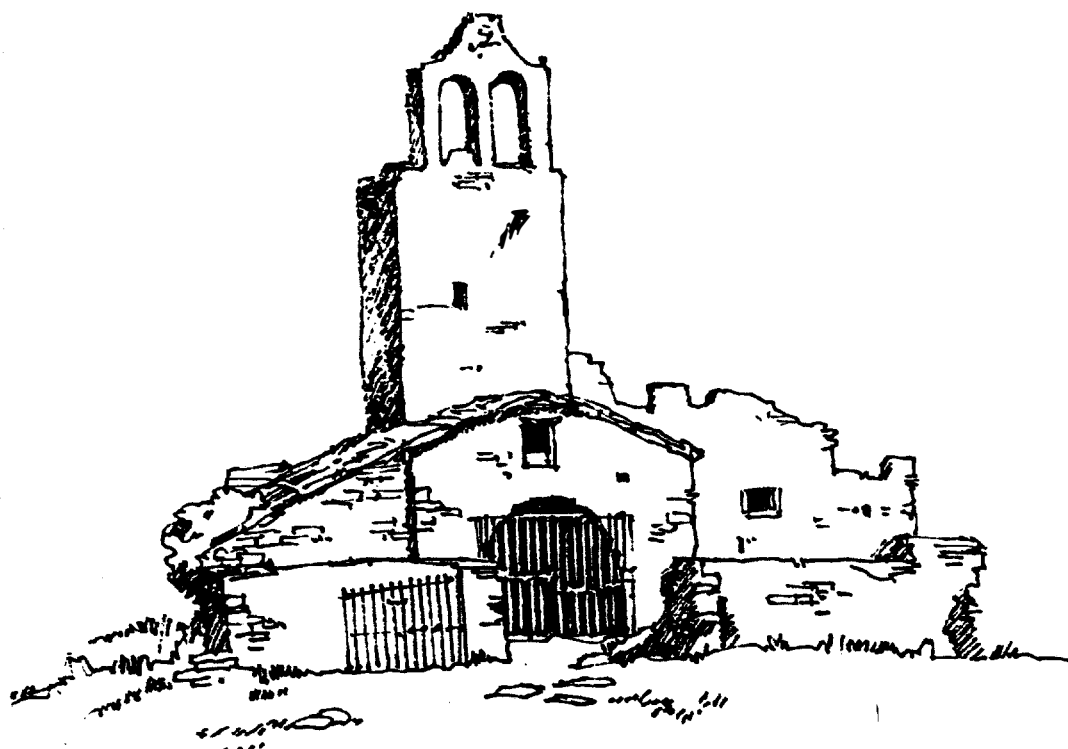
Una cisterna i d'altres elements complementen el recinte del castell, que és un magnífic mirador sobre l'Empordà.

SANTA HELENA (SANTA CREU DE RODES)

L'antiga església pre-romànica de la Santa Creu de Rodes, coneguda actualment per Santa Helena, està situada en el vessant de la muntanya de la Verdera, prop del monestir de Sant Pere de Rodes, a la vora de la pista que puja des de Vilajuïga. És un edifici d'una nau, amb absis trapezial, marcadament desviat vers el sud, i un creuer de braços molt destacats; més tard, aquesta construcció inicial es va desfigurar per l'afegit de dues naus laterals i d'una mena de pòrtic o galilea.

A l'extrem de llevant de la nau s'aixeca una torre de planta quadrangular i murs atalussats. Al mur de migdia d'aquesta torre hi ha tres arcs cecs o fornícules que combinen amb dues finestres estretes i llargues; les altres cares d'aquesta torre pre-romànica presenten també elements decoratius difícils d'apreciar a causa de l'arrebossat. La dificultat de posar campanes al sector antic de la torre degué motivar que sobre el seu mur de ponent s'aixequés l'espadanya que avui hi veiem i que és un element identificatiu d'aquesta interessant edificació.

Aquesta església coneguda des del 974 fou l'església parroquial del poble de Santa Creu de Rodes, avui totalment despoïtat i del qual queden vestigis del carrers i de les cases i, en especial, del recinte murat que protegia la població, situat tot en un replà, no gaire extens, a ponent de l'església. Aquest poblet, abandonat al segle XVII, fou antigament centre del municipi o demarcació que més tard va centrar la Selva de Mar.

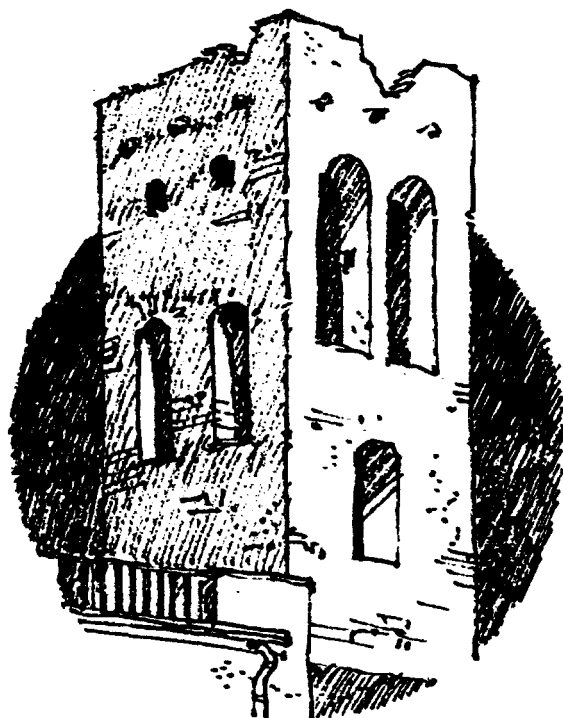

LLANÇÀ

El terme municipal de Llançà, de 28.01 km², està situat al sector septentrional coster de la comarca de l'Alt Empordà, al N de la península del Cap de Creus. Comprèn les terres que formen la vall de la riera de Valleta i les muntanyes que l'envolten, a la zona de contacte entre els vessants SE de la serra de l'Albera i l'extrem N de la serra de Rodes. Formen el municipi la vila de Llançà, que n'és el cap, amb el seu barri marítim del Port de Llançà, avui gairebé units, l'agregat de Valleta i nombroses urbanitzacions de tipus residencial.

La vila de Llançà es troba a 6 m d'altitud, a la dreta de la riera de Valleta, a menys d'un quilòmetre de la mar, però difícilment visible per als navegants, situació característica de moltes poblacions medievals del nostre litoral. La plaça Major centra el nucli urbà, on s'alcen l'església parroquial amb la torre que resta de l'antic palau i a l'altre costat el cloquer romànic. Al mig de la plaça hi ha l'anomenat Arbre de la Llibertat, encerclat per un sòcol de pedra on figura l'escut de la vila i la data del 18 de setembre de 1648; tenint en compte que

el costum de plantar arbres en llocs públics com a símbols de les llibertats conquerides s'inicià a França durant la Revolució (1789) quan es féu el sòcol l'arbre no devia tenir l'interessant simbolisme que hom li ha atribuït després. Hi ha un actiu Centre Cultural estatjat a l'antic Centre Federal, edifici del 1919.

L'actual església parroquial de Sant Vicenç de Llança és obra del segle XVIII; és d'una nau amb capelles laterals, capçalera carrada a l'exterior i monumental façana amb portalada neoclàssica, a la qual s'hi accedeix per una escalinata de pedra. Dins de la mateixa plaça s'alça la torre campanar de la primitiva església romànica (segle XI), amb obertures cegades, en procés de restauració. Del castell-palau medieval, dels abats de Sant Pere de Rodes, que devia ocupar el lloc

de la moderna església, resta una torre d'amplada notable i planta rectangular, segurament la torre mestra, amb finestres coronelles gòtiques; fou bastida probablement als segles XIII-XIV. Les cases del carreró de la Corralassa semblen assenyalar el traçat d'un tram de recinte murat.

El barri marítim del Port de Llança es troba també a la dreta del curs final de la riera de Valleta, al voltant d'una petita badia, oberta a tramuntana i escassament protegida per un illot rocós anomenat el Castellar, a pocs metres de terra ferma, unit des de fa pocs anys al petit promontori dit de la Miranda per una riba artificial. Aquest barri, abans únicament de barraques de pescadors, és avui un nucli important de residència i estiuieg que gairebé s'ha unit a la vila. Al seu extrem de ponent s'alça l'església de Santa Maria del Port, capella de l'antic cementiri de la població, obra de la fi del segle XVII, de caire popular.

=====

=====

BIBLIOGRAFIA

- ** Gran Geografia Comarcal de Catalunya.
Volum 4. L'Empordà.
Fundació Enciclopèdia Catalana.
- ** Gran Enciclopèdia Catalana.
- ** Això és Catalunya. Guia del Patrimoni Arquitectònic.
Departament de Cultura de la Generalitat.
Editorial Plaza i Janés (1988).
- ** Dibuixos d'En Bernat Salvador.

Agustí Poch, octubre 1989

